

Särskild handling enligt 6 kap. 16 § miljöbalken.

För att öka transparensen kring miljöbedömningen och planprocessen finns krav på att redovisa och motivera de ställningstaganden som gjorts i en särskild handling.

Innehåll

1 Inledning	1
2 Miljöaspekter i översiktsplanen	2
3 Hänsyn till miljöbedömningen	4
4 Hänsyn till inkomna synpunkter	4
5 Skäl att anta planen	5
6 Övervakning och uppföljning	6

1 Inledning

Av 6 kap. 16 § miljöbalken framgår att en redovisning ska finnas i beslutet eller i en särskild handling i anslutning till beslutet att anta översiktsplanen.

Där ska framgå:

- hur miljöaspekter har integrerats,
- hur hänsyn har tagits till miljökonsekvensbeskrivningen och inkomna synpunkter,
- vilka skäl som finns för att anta planen i stället för de alternativ som övervägts,
- vilka åtgärder som planeras för att övervaka och följa upp den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen medför.

Syftet är att säkerställa transparensen kring hur hänsyn har tagits till det som kommit fram i arbetet med översiktsplanen och miljöbedömningen. Här görs motiveringar och beslut tillgängliga för allmänheten och för dem som har deltagit i samråd under processen.

2 Miljöaspekter i översiktsplanen

En översiktsplan omfattas alltid av kravet på att en strategisk miljöbedömning ska genomföras och att en miljökonsekvensbeskrivning ska tas fram. Den strategiska miljöbedömningen är en parallell process till arbetet med översiktsplaneringen. Det innebär att miljöaspekter löpande har beaktats och integrerats under hela planeringsprocessen så att en hållbar utveckling främjas i Översiktsplan 2040, herefter kallad planen eller ÖP 2040. Det har skett genom regelbundna avstämningar och dialog i och mellan arbetsgrupperna som jobbat med planen och med miljökonsekvensbeskrivningen.

En ny regional utvecklingsstrategi för Gotland, Vårt Gotland 2040, antogs av regionfullmäktige i februari 2021. ÖP 2040 bygger vidare på strategin och är dess fysiska uttryck. I planen anges vilken utveckling och vilka förändringar som behövs på marken för att nå visionen för Gotland till år 2040. Visionen är att Gotland ska vara en kreativ ö med plats för hela livet, se figur 1. ÖP 2040 ska bidra till att hållbart utveckla hela Gotland med 92 socknar och skapa förutsättningar för bostäder, levande landsbygd och stärkta tätorter. Planen föreslår inga nya mål eller inriktningar, utan konkretiserar strategins ambitioner.

Figur 1. Illustration av den regionala utvecklingsstrategins vision till år 2040, dess övergripande mål samt effektmålen.

Agenda 2030 och FN:s globala mål för hållbar utveckling utgör grunden. Det genomgående perspektivet för att nå ett långsiktigt hållbart Gotland är att utvecklingen ska vara hållbar och ingen ska lämnas utanför.

Tidigt i processen med ÖP 2040 gjordes ett större arbete med att identifiera det fysiska uttrycket av strategin. Målkonflikter identifierades i arbetet och avvägningar mellan olika intressen fick göras. Till exempel tydliggörs i den regionala utvecklingsstrategin att hela

Gotland ska utvecklas. Samtidigt ska miljö och vatten säkras, den viktigaste förutsättningen för det Gotländska samhällets utveckling. Ytor för att säkra miljö och vatten samt energiomställning har fått vägas för respektive geografiskt område utifrån platsens förutsättningar. Ibland har energi fått stå tillbaka då det är nödvändigt att säkra vatten och ibland har sammanhängande natur fått stå tillbaka för att kunna göra en förflyttning i den gröna omställningen. Befintliga industriområden har särskilt värnats eftersom det är utmanande att hitta nya platser som är lämpliga för industriverksamhet på Gotland och samtidigt säkra miljö och vatten.

Utvecklingsriktningen i planen utgår från en resurseffektiv lokalisering av ny bebyggelse och infrastruktur samt ett sammankopplat Gotland. Landsbygderna, orterna och staden är delar i ett större system som stärker varandra och Gotland som helhet. En resurseffektiv bebyggelseutveckling svarar upp mot flera inriktningar i den regionala utvecklingsstrategin och bidrar till att Gotland går före i klimat- och energiomställningen.

Ny kunskap om relevanta miljöaspekter har framkommit efter den förra översiktsplanen, Bygg Gotland 2025, antogs och den har integrerats i ÖP 2040. Bland annat har en naturvärdeskarta och ett kulturmiljöprogram tagits fram av Region Gotland. Även bestämmelser om vattenskyddsområden och nya riksintressepreciseringar har integrerats. Under arbetets gång har en grönplan, klimatanpassningsplan och VA-policy antagits av regionen och arbetats in under hand i ÖP 2040. Vilka dokument som har fungerat som underlag finns att läsa i introduktionen i planen.

Tidigt i arbetet med ÖP 2040 skapades arbetsgrupper för respektive sakområde. Grupperna har tillsammans med arbetsgruppen till miljökonsekvensbeskrivningen bevakat och integrerat miljöhänsyn och åtgärdsförslag som kan leda till minskade negativa konsekvenser för människors hälsa och miljön. Även förslag som kan leda till positiva effekter, så som hållbar mobilitet, rekommenderade minimimått på grönska, ökat fokus på ekosystemtjänster och god gestaltad livsmiljö arbetades fram och integrerades i planen.

När samrådshandlingen av ÖP 2040 togs fram och arbetet med miljökonsekvensbeskrivningen påbörjades, synliggjordes att riktlinjerna var otydliga och gjorde det svårare att bedöma miljökonsekvenserna. Efter dialog förtydligades ÖP 2040 och anpassades för att förenkla bedömningen. Förtydligandet och konkretiseringen av ÖP 2040:s intentioner medförde att planens konsekvenser och förväntade miljöpåverkan kunde uppmärksammas tydligare. I den samrådsversion av ÖP 2040 som låg till grund för miljökonsekvensbeskrivningen kvarstod en del otydligheter och frågeställningar. Framför allt bedömdes ÖP 2040:s riktlinjer inom olika sakområden kunna förtydligas. Ett förtydligande bedömdes även underlätta den fortsatta planeringen, både inom arbetet med ÖP 2040 och till kommande detaljplanering samt bygglovsprocesser.

En ytterligare miljökonsekvensbeskrivning gjordes till granskningsförslaget av ÖP 2040, i syfte att följa upp ändringar som kommit av samrådet och miljöbedömningsprocessen men också för att öka detaljeringsgraden i bedömningen och i förlängningen ytterligare minska risken för negativa miljökonsekvenser från genomförandet av ÖP 2040.

Miljökonsekvensbeskrivningen som finns bilagt antagandehandlingen visar vilka konsekvenser på människors hälsa och miljön som kan uppstå vid genomförandet av planen.

3 Hänsyn till miljöbedömningen

Initialt i planprocessen genomfördes interna temamöten om varje geografiskt delområde i översiktsplanen. Där lyfte representanter från arbetsgrupperna information om delområdenas särskilda förutsättningar så att markanvändningen kunde planeras vidare med hänsyn till dessa. Det uppfördes en rutin till arbetsgrupperna att föra loggbok över vägval och ställningstaganden som gjorts.

Författarna till miljökonsekvensbeskrivningen blev delaktiga i arbetet efter att avgränsningssamråd hållits med Länsstyrelsen där omfattning och detaljeringsgrad i miljökonsekvensbeskrivningen bestämdes. Löpande dialog har därefter skett med syfte att ta hänsyn till de betydande miljöaspekterna i planen. Exempelvis genom att redigera bebyggelseytor i markanvändningskartan till förmån för natur- eller kulturvärden eller kända risker för människors hälsa. Det har också lagts till information om vilken hänsyn som behöver tas inom och nära ytorna. Hänsyn gäller exempelvis avstånd till verksamheter som bullrar, viktig grönstruktur eller kulturvärden. Det kan även vara information om att utveckling eller etablering av bebyggelse behöver föregås av en mer detaljerad analys, alternativt utredning för att klara miljökvalitetsnormer eller anpassning till ett framtida klimat. I och med att kartan är digital kan det förenkla tillgången till relevant information för respektive markanvändningsyta.

Generella riktlinjer och ställningstaganden för att skydda människors hälsa och miljön har lagts till i kapitlet för Gotlands utvecklingsinriktning. Specifika planeringsriktlinjer relevanta för respektive geografiskt delområde har lagts till i kapitlet för Gotlands användning av mark- och vattenområden, exempelvis för att stötta utvecklingsinriktningen för rekreation och friluftsliv. En precisering av riksintresset för det rörliga friluftslivet på land, tillsammans med riktlinjer har lagts till i planbeskrivning och plankarta, för att bättre kunna visa hänsyn till intresset i fortsatt planering och lovgivning.

ÖP 2040:s arbetsgrupper har genom hela processen arbetat med att anpassa planen med hänsyn till en hållbar utveckling och de avgränsade miljöaspekterna som bedömdes kunna innebära betydande miljöpåverkan.

Ändringar som gjorts i ÖP 2040 i syfte att minimera negativa effekter tillsammans med en detaljerad miljöbedömning, finns beskrivet under respektive miljöaspekt i miljökonsekvensbeskrivningen.

4 Hänsyn till inkomna synpunkter

Under 2020 hade boende, besökare och företagare möjlighet att i en tidig dialog berätta hur de ville att Gotland skulle utvecklas. För att få synpunkter och inspiration från unga invånare på Gotland gjordes ett särskilt samarbete med Wisbygymnasiet. Trots Covid-pandemi med alternativa möteslösningar inkom förslag på utvecklingsområden runt om hela ön. Förslagen har prövats mot miljöhänsyn och gällande lagstiftning. Det synliggjordes ett större behov av utveckling runt Visby genom att se på förslagen samt placeringarna av senaste tidens ansökningar om detaljplaner och bygglov. Därav utökades och förfinades utvecklingsinriktningen söder och norr om Visby.

Ett samrådsförslag till ÖP 2040 ställdes ut under tre månaders tid 2022. Drygt 500 synpunkter inkom under samrådet. Många synpunkter och inkomna yttranden har handlat om förslag till områden för vindkraft och bostäder, men har även handlat om grundvatten, landsbygdsutveckling, kalkindustrin, naturvärden och kulturvärden.

Justeringar genomfördes och ett nytt granskningsförslag gjordes tillgängligt 2023. Drygt 200 synpunkter inkom under granskningen. De har förutom synpunkter på trafik

tillgänglighet i huvudsak handlat om samma saker som de synpunkter som inkom under samrådet. Synpunkter på trafik och tillgänglighet har blivit medskick eller hanteras i kommande planer och program för trafikinfrastruktur på Gotland.

Exempel på hänsyn som tagits till synpunkter i planen, som gett större avtryck i mark- och vattenanvändningen:

- Regionens ställningstagande kring riksintressena har förtydligats i text och karta och beskrivs mer likartat för att öka läsbarheten.
- Utvecklingsområden har kompletterats med ställningstaganden och hänsynstaganden och i kartan för mark- och vattenanvändning har områden reviderats, tagits bort och lagts till inom samtliga delområden.
- Avsnittet om att anpassa samhället till ett förändrat klimat har vidareutvecklats och ytor anpassats till främst skyfall och stigande havsnivåer. Till exempel har Fide samt Sudersands LIS-områden (Landsbygdsutveckling I Strandnära läge) minskats ned med hänsyn till havsnivåer, allemansrättslig tillgång till kusten samt naturvärden.
- LIS-området vid Ar intill den nya planerade nationalparken har tagits bort efter granskningen då det inte fanns behov av det. Syftet var att statliga myndigheter skulle kunna nyttja området för eventuella utvecklingsbehov i förhållande till den nya nationalparken.
- Tillhörande miljökonsekvensbeskrivning har reviderats utifrån granskningsförslaget och åtgärdsförslag som framkommit under miljöbedömningsprocessen har integrerats under hand i relevanta avsnitt i planen.
- Utvecklingsinriktning för infrastruktur och kommunikationer har justerats, tidigare utpekade förbindelse för kollektivtrafik har ersatts med stråk för prioriterat funktionellt vägnät för gods-, person- och kollektivtrafik.
- Utvecklingsinriktning för natur- och friluftsliv har modifierats för att bättre ta hänsyn till grön infrastruktur och friluftslivets värden. Ytan i kartan har minskat på vissa ställen och ökats på andra. Det har också stämts av med friluftslivsaktörer.
- Fördjupade översiktsplaner för Österganslandet och Katthammarsvik, Fårö, Storsudret och Burgsvik har reviderats, uppdaterats och implementerats i översiktsplanen utifrån RUS Vårt Gotland 2040 samt Boverkets ÖP-modell 2.1.
- En precisering av riksintresset för rörligt friluftsliv enligt 4 kap. § 2 miljöbalken har lagts till i planbeskrivning och plankarta.
- Ställningstagande kring jordbruksmark har förtydligats, där ny bebyggelse undviks på jordbruksmark med undantag från utvecklingsområden i anslutning till tätorter och skolorter som omges av jordbruksmark.

Därutöver har redaktionella ändringar och förtydligad layout gjorts för att planen ska bli enklare att ta till sig och förstå.

Samtliga inkomna yttranden och i vilken utsträckning synpunkterna har tillgodosetts finns redovisade i samrådsredogörelsen och granskningsutlåtandet.

5 Skäl att anta planen

Alternativ till ÖP 2040 har varit att låta den förra översiktsplanen Bygg Gotland 2025 samt fördjupade översiktsplaner löpa på tills de inte längre är aktuella. Till samrådet var ambitionen att låta tre av de senaste fördjupade översiktsplanerna på Gotland vara kvar i sin helhet och integrera de andra, äldre fördjupade översiktsplanerna i ÖP 2040, det har också varit det så kallade nollalternativet i miljökonsekvensbeskrivningen. Till granskningen beslutades att samtliga fördjupade översiktsplaner skulle integreras i

planen som resulterade i ett nytt huvudalternativ i den senare miljökonsekvensbeskrivningen.

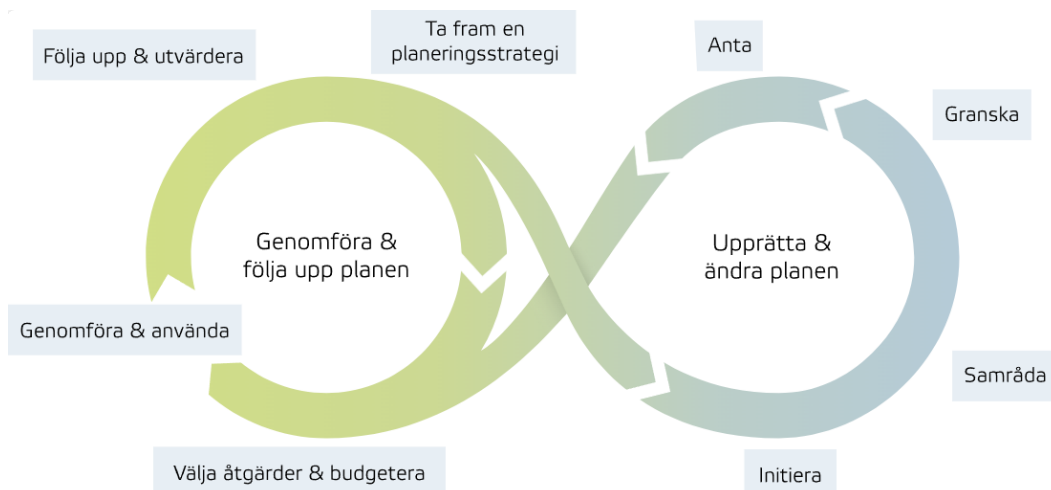
En viktig ambition med den nya översiktsplanen har varit att samla alla relevanta planeringsunderlag. Det har gjorts en generell aktualisering av många gällande dokument. En genomgång har gjorts av äldre planprogram, bebyggelsestrategier och fördjupade översiktsplaner, och om de fortfarande ansetts vara aktuella så är relevanta delar nu en del av den nya översiktsplanen. Det gör att ÖP 2040 stämmer överens med uppdaterad lagstiftning, nya strategier och arbetssätt på ett bättre sätt än alternativen. Med den nya planen finns större möjlighet att möta den framtid som världen står inför, där dagens behov ska kunna tillgodoses utan att äventyra kommande generationers möjlighet att tillfredsställa sina behov. ÖP 2040 aktualiserar gällande lagstiftning om bland annat strategisk miljöbedömning, miljö kvalitetsnormer och hänsyn till klimatrisker.

ÖP 2040 bedöms innebära mindre risk för negativa konsekvenser för miljön jämfört med nollalternativet. Skillnaden i konsekvenser bedöms vara störst för naturmiljö, rekreation och friluftsliv, samt klimatanpassning. ÖP 2040:s negativa effekter bedöms vara mindre omfattande för dessa aspekter, främst tack vare bättre och bredare underlag om värdefulla och skyddsvärda områden. Ett större fokus i ÖP 2040 på grönområden och deras funktion bedöms bidra med ekosystemtjänster som är positiva för samtliga av dessa tre aspekter. Även för övriga miljöaspekter bedöms ÖP 2040 vara mer fördelaktigt för miljön än nollalternativet. Också för dessa aspekter är underlaget för ÖP 2040 mer aktuellt och mer omfattande, vilket bedöms innebära att förutsättningarna för att undvika eller begränsa negativa konsekvenser är bättre än i nollalternativet. Den planering och samhällsutveckling som vore möjlig utifrån förra översiktsplanen riskerar att inte beakta miljöns behov eller krav, samt även ändringar i lagstiftning som har identifierats sedan planen antogs.

Sammanfattningsvis ger ÖP 2040 en förväntad svagt positiv effekt på miljöaspekterna jämfört med nollalternativet, det vill säga om Region Gotland inte skulle ta fram en ny översiktsplan. Den största bidragande orsaken till positiva konsekvenser på samtliga miljöaspekter står inriktningen kring resurseffektiv bebyggelseutveckling för.

6 Övervakning och uppföljning

Förutom processen att ta fram eller ändra en översiktsplan ingår att genomföra och följa upp planen i den kontinuerliga översiktsplaneringen. Integrerat i den finns den strategiska miljöbedömningen, se figur 2.

Figur 2. Illustration Boverket.

ÖP 2040 ingår i en kontinuerlig process där mål och strategier successivt stäms av mot det som händer i regionen. Ett led i den kontinuerligt bedrivna översiktsplaneringen är att löpande följa upp och utvärdera planens effekter. En naturlig uppföljning sker även genom kommande detaljplanering, bygglov och tillståndprocesser.

Varje mandatperiod ska en planeringsstrategi antas där det fortsatta arbetet med översiktsplaneringen står i centrum. I arbetet med planeringsstrategierna kommer aktiviteter som anges i ÖP 2040 som syftar till att uppnå planens intentioner, övervakas och följas upp. Exempelvis att uppdatera VA-dokument och handläggarstöd i planering- och lovgivningsprocesser. Genomförandet av uppföljningen kommer dock att vara beroende av den politiska inriktningen och tillgänglig budget.